

Остренко М.В.

здобувач,

Національна академія внутрішніх справ

РЕЧОВІ ДОКАЗИ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Питання значення інституту речових доказів в кримінальному провадженні надає можливість розглянути суб'єкту проведення дослідницької діяльності речові докази з законодавчо-нормативної та практичної площини, а суб'єктам освітнього процесу та практичним працівникам не тільки набуття певного фахового рівня, а й отримання нормативного базису для проведення подальшої професійної діяльності на практиці. Адже, з точки зору науки речові докази мають за собою предметне значення, тобто відомості про фактичні обставини, дату, час та місце скоєння злочину, та й те що вони за своєю наявністю породжують окрему ланку суспільних відносин, закріплених у відповідних нормативних та підзаконних актах. Таким чином не має жодних сумнівів, що інститут речових доказів невід'ємний від кримінального провадження, в статусі засобу доказування винуватості, причетності тієї чи іншої особи до скоєння конкретного злочину.

Кримінальне провадження, законодавчо закріплено в таких нормативних актах, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конституція України, Кримінальний процесуальний Кодекс України, Закони України «Про судоустрій і статус суддів», «Про адвокатуру», «Про прокуратуру», та інші.

Відповідно до п. d) ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод слідує, що кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення [1] та згідно з ч. 3 ст. 62 Конституції України слідує, що обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь [2]. Тобто, основним законом та ратифікованим міжнародним договором держав законодавчо закріплено та умовно передбачено усебічний та справедливий суд, якій базується на законно здобутих доказах, у тому й числі свідченнях свідків, але не передбачено чіткого механізму виявлення та визнання доказів задля встановлення об'єктивної істини.

У відповідності до п. 7 ч. 1 ст.20 ЗУ «Про адвокатуру» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою. Державою забезпечений захист прав і свобод підозрюваного (обвинуваченого) та додаткова гарантія усебічного дослідження та збору доказів в кримінальному провадженні у вирішенні питання притягнення до відповідальності по конкретному факту. Крім того, п. 5 ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про адвокатуру» державою гарантується діяльність захисника по справі, зокрема те, що професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються діючим законодавством та адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості [3]. Але, законодавчо досі не визначений чіткий порядок закріплення новоявлених доказів та порядок їх зберігання стороною захисту до моменту долучення до матеріалів провадження.

Діяльність прокуратури, як інституції, що забезпечує нагляд за державними органами в дотриманні законності, в Україні передбачена однойменним законом та Кримінальним процесуальним Кодексом України. Саме відповідно до норм КПК України, який є основним джерелом кримінального провадження, визначений порядок фіксації та зберігання речових доказів в кримінальному провадженні. Тож, серед основних функцій, що виконують органи прокуратури України значиться нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство [4], тобто встановлений орган зобов'язаний здійснювати контроль за складання обґрунтованої підозри та обвинувачення на підставі отримання достатньої доказової бази.

Відповідно до ч. ч. 1, 2 ст. 98 КПК України речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або

отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення та документи є речовими доказами, якщо вони містять ознаки, зазначені в частині першій ст.98 КПК України. Так, § 4 Глави 4 КПК України визначає місце речових доказів в кримінальній справі, але не надає конкретики щодо категорій речових доказів, засобу й порядку їх фіксації [5].

Також, кримінальне провадження забезпечується окрім законів та міжнародних актів постановами КМУ, серед яких на думку автора можна брати до уваги постанову Кабінету Міністрів України № 1104 від 19.11.2012 року, якою встановлений «Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження». Даною постановою визначені основні умовні категорії речових доказів, серед яких можна визначити: наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори; речові докази у вигляді спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів; речові докази у вигляді обладнання для промислового виробництва сигарет та цигарок; вогнепальна і холодна зброя, боєприпаси та військове спорядження; речові докази у вигляді вибухових речовин; речових доказів у вигляді автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів; речові докази у вигляді готівки у національній валюті України або іноземній валюті; речові докази у вигляді цінних паперів; речові докази у вигляді дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення або напівдорогоцінного каміння або у вигляді речей, що їх містять, крім тих, що мають ознаки, які свідчать про їх історичну, музейну, наукову, художню або іншу культурну цінність; речові докази у вигляді предметів релігійного культу, крім тих, що мають ознаки, які свідчать про їх історичну, музейну, наукову, художню або іншу культурну цінність; речові докази у вигляді речей і документів, які мають культурну цінність; речові докази у вигляді об'єктів біологічного походження, які потребують спеціальних умов зберігання, а також визначений порядок із подальшим місцем для їх зберігання [6].

Таким чином, дослідивши законодавчі та підзаконні акти нами було визначено місце поняття речових доказів в системі джерел кримінального провадження в тому й числі було встановлено ланку

недоліків, які ускладнюють процес визначення належності та визнання того чи іншого об'єкту речовим доказом. Діючі національні законодавчі норми, якими визначено місце речових доказів у кримінальному провадженні, потребують вдосконалення. Міжнародно-правовими договорами не визначено та не уніфіковано загальноприйнятого порядку виявлення, вилучення, фіксації та визнання речових доказів за загальноприйнятими категоріями, чим ускладнений порядок розгляду судової справи з наявною можливістю неоднозначно тлумачити розуміння ратифікованих та діючих міжнародних правових норм, адже нами визначені загально абстрактні явища, які на сьогодні дещо застарілі та в деяких аспектах йдуть в розріз із практичним застосуванням.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
3. Закон України «Про адвокатуру» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
4. Закон України «Про прокуратуру» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
5. Кримінальний процесуальний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від від 19 листопада 2012 р. № 1104 «Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.